

Papp Anette

Papp Anette (1970) a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának docense és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzene Tanszékének tudományos munkatársa. A pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának ének-zene-karvezetés szakának elvégzését követően (1992) a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem középiskolai ének-zenetanár, karvezető, valamint egyházzene szakán diplomázott (1997). Több helyen tanított, többek között a Pécs-Rácvárosi Általános Iskolában (ének-zene, kórus, 1991), a budapesti Baár-Madas Református Gimnáziumban (ének és egyházi ének, 1997). A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem egyházzenei tanszakán 1998-tól oktat (himnológia 1998–2010, népének 2006–2010, graduál 2000-től folyamatosan). A Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karán 2008-tól tanít. 1997–2000 között a LFZE egyházzenei mesteriskolájának volt ösztöndíjas hallgatója.

2004-ben megalapította a budafoki református egyházközség kántorátusát. A rendszeresen végzett, a protestáns liturgikus-zenei örökség újabb értékeivel, a genfi zsoltárral és a népénekekkel kiegészített protestáns vesperák anyagát összeállítja, és a kántorátust vezeti.

Egyházzenei mesterdoktori (DLA) vizsgája részeként a szóbeli szigorlatot *Szendrei Janka*, *Kovács Sándor* és *Hafenscher Károly* előtt tette le 2001-ben. Témái: I. Magyar zenetörténet, II. Gregorián műfajok, III. Protestáns liturgika.

Diplomaliturgiáját 2003. március 31-én, Mennybemenetel ünnepén a budafoki református templomban tartotta. Az úrvacsorás istentisztelet liturgusa Nagy Péter volt. A liturgia és az azt követő koncert közreműködője a tanítványaiból és az LFZE Egyházzene Tanszékének hallgatóiból alakult kórus (basszus: Soós András, Kocsis Csaba, Mizsei Zoltán, tenor: Bubnó Tamás, Viszló István, Pálmai Árpád, alt: Simon Barbara, Kovács Andrea, Estefán Tünde, Horváth Ágnes, szoprán: Dobszay Ágnes, Fehér Judit, Szabó Éva, Nényei Sára, Fekete Anikó), valamint Győri Noémi (orgona) volt.

Mennybemenetel ünnepének liturgiája:

Introitus: L. Lechner: *Viri Galilaei* (a magyar szöveget a jelölt illesztette a tételhez)

Gyülekezeti ének: *A Krisztus mennybe felméne* (Református énekeskönyv 358, 1-8)

Kyrie Lux et origo (gregorián anyaga a Bakócz graduáléból, a tropizált magyar nyelvű részek

Huszár Gál Graduáljából, a többszólamú versek M. Praetorius Kyrie Paschale tételéből)

M. Praetorius: *Gloria Dominical* (a magyar szöveget a jelölt illesztette a tételhez)

Prédikáció előtti ének (Református énekeskönyv 369, 1, 3)

M. Praetorius: *Sanctus Dominical* (a magyar szöveget a jelölt illesztette a tételhez)

Úrvacsoraoasztás alatti énekek: Szenci Molnár Albert úrvacsorai éneke a 8. zsoltár dallamára a gyülekezet/kórus alternatív megszólaltatásában (a kórus Cl. Goudimel 1565-ös

kiadványából contrapunctus simplex, a 1580-as posthumus kiadásból contrapunctus floridus feldolgozást énekelt), *Ó, üdvösséges áldozat* — graduálhimnusz (a Protestáns Graduál 32. számú tétele)
 Áldás előtti ének — 47. genfi zsoltár a gyülekezet/kórus alternatim megszólaltatásában

Az istentiszteletet követő doktori hangverseny műsora:

Regina caeli antifóna — Pálos vesperále (XVI. sz. Częstochowa, a pálos kolostor könyvtára 5833 R.I. 215.)

Laetamur in Christo antifóna — Franz Eler: *Cantica sacra, partim ex sacris literis desumta...* Jacobus Wolff Hamburg, 1588; (latin nyelvű protestáns karkönyv). Modern kiadása: F. Eler: *Cantica sacra*. Edited and introduced by Klaus Beckmann. Georg Olms Verlag Hildesheim—Zürich—New York, 2002.

Örülj és örvendezz antifóna — Öreg Graduál (Gyulafehérvár, 1636)

C. Festa: *Regina caeli*

O. Lassus: *Regina caeli*

Da pacem Domine antifóna — Antiphonarium Strigoniense (Knauz 2., XV. sz. vége, Pozsony/Bratislava, Káptalani Könyvtár EC Lad. 2)

Verleih uns Frieden gnädiglich gyülekezeti ének (Martin Luther, 1529)

Mindenható Úr Isten antifóna (Huszár Gál, Komjáti, 1574)

C. Porta: *Da pacem Domine*

J. Walther: *Da pacem Domine*

B. Resinarius: *Verleih uns Frieden gnädiglich*

H. Schütz: *Verleih uns Frieden gnädiglich*

Disszertációját (témavezető: *Dobszay László*) 2003. április 1-én a Zeneakadémián summa cum laude minősítéssel védte meg. Opponentek *Fekete Csaba* és *Karasszon Dezső*, a bizottság elnöke *Szendrei Janka* volt.

A graduálantifónák középkori kapcsolatai

A munka a magyar graduálirodalom forrásai közül Huszár Gál 1560/61-ben és 1574-ben nyomtatott gyűjteményeinek, az ún. testvér-graduálok (azaz a Batthyány—Ráday—Óvári graduálok együttesének), az Eperjesi graduálnak és az Öreg graduálnak az antifónaanyagát hasonlítja össze a magyar középkori források tételeivel. A dolgozat három részből áll. Az első részt egy általánosabb, bevezető fejezetszoportnak szántuk, míg a dolgozat súlypontját képező elemzések a második részben kaptak helyet. Végül a harmadik részben megpróbáltuk az elemzések tanulságait összegezni.

A munka súlypontját képező II. résznek célja a graduálantifónák és a középkori —elsősorban magyar— hagyomány kapcsolatának, viszonyának összevetésével egy összehasonlító és elemző munka elvégzése volt. Az elemzés során azt kerestük, hogy az egyes graduálantifónák mögött konkrétan milyen

közelebbi vagy távolabbi zenei és szövegi minták állnak és a létrejött tételpárok alapján megpróbáltuk kirajzolni a középkori „minták” és a graduál-tételek közötti zenei viszonyok típusait. Az egyes típusokat tíz fejezetbe osztottuk. Az egyes zenei kategóriáknak megfelelő csoportok élére rövid magyarázatot adunk, majd a magyar-latin tételpárok —illetve az önálló darabok esetében a tételek— következnek az elemzésekkel.

Az elvégzett elemző munkának az ad fontosságot, hogy a vizsgálat befejeztével megpróbálhattunk feleletet adni arra a kérdésre, hogy egyrészt milyen konkrét középkori hagyománykörökből indulhattak ki a graduáltételek szerkesztői, másrészt hogy milyen munkamódszerrel dolgoztak a protestáns alkotók a graduálantifónák készletének összeállításakor, azaz a hagyományozott középkori anyag adaptációja mennyiben tekinthető önálló, alkotó, művészi alkalmazásnak. A vizsgálat során megállapíthattuk, hogy noha a graduálműfaj igénye nyilván nem a külföldi mintáktól függetlenül merült fel, a magyar graduálok antifónakészlete mégis középkori magyar előzményekre vezethető vissza. A közölt dallampárok közül kiderül, hogy a magyar graduál-irodalom antifónaanyagának többsége hazai mintákra épül, méghozzá túlnyomó részt esztergomi mintákra. Ezenkívül a munkának tanulsága, hogy a szép számmal készült pontos szöveg- és dallamfordítások mellett a graduál-antifónák szerzőit alapvetően egy olyan alkotói hozzáállás jellemezte, amely a középkori gregorián zenei nyelvezet, típuskészlet és liturgikus alkalmazások ismeretében új, a protestáns istentiszteletben felvállalható repertoárt hozott létre.

Végül úgy gondoljuk, hogy a vizsgálat kettős gyakorlati haszonnal is járt: egyrészt ha megismerjük azt a mentalitást, teológiai és liturgiai elvet, melynek a graduálok létrejöttét köszönhetjük, egybevethetjük a mai protestantizmus liturgikus megújulási törekvéseivel; másrészt, ha akár oktatásban, akár temp-lomi vagy hangverseny gyakorlatban fel akarjuk újítani a graduálanyag egy részét, a minták ismerete segítheti az énekelhető dallamalak rekonstruálását.

Tartalom

Előszó	1
I. BEVEZETÉS	2
1. A munka célja	2
2. A graduál mint könyvműfaj	4
3. A graduálkönyvek liturgikus műfajai; a zsolozsmaantifóna	7
4. Az összehasonlító munkához használt graduálforrásokról	14
5. A középkori magyar forrásokról	19
II. ELEMZÉS	25
1. Fordítások	27
1.1 Egyező tételek	27
1.2 Néhányhangos eltérések	32
2. Variánsok	54

2.1 Pontosabb megfelelésű tételpárok	55
2.2 Szabadabb variációk	74
2.3 Kihagyással készített darabok	79
2.4 Betoldással készített tételek	84
2.5 Dallamok más dialektusú mintákkal	90
3. Tónusmódosítások	94
4. Szabad variációk	105
5. Kivágotok	130
5.1 A dallam első sorából	131
5.2 A dallam utolsó sorából	142
5.3 Egyedi eljárással készült darabok	147
5.3.1 Kivágotok kompilált dallammal	147
5.3.2 Kivágotok sorkihagyással	149
5.3.3 Kivágot darabok kombinálásával	151
6. Új szöveg-dallam kombinációk	153
7. Kontrafaktumok	168
8. Önálló perikópa-antifónák	222
8.1 Önálló tételek a napi epistolából	224
8.2 Önálló tételek a napi evangéliumból	230
9. Műfajcserés alkalmazások	243
10. Önálló alkotások	253
III. ÖSSZEGZÉS	259
1. A graduálkönyvek zenei helyesírásáról	259
2. A graduáltételek viszonya a középkori rítusokhoz	262
3. Gyakorlati lehetőségek	265
IV. Forrásjegyzék	267
V. Irodalomjegyzék	273